

HẠN CHẾ QUYỀN CỦA CHA, MẸ ĐỐI VỚI CON CHƯA THÀNH NIÊN

NGÔ KHÁNH TÙNG

Khoa Luật Dân sự, Trường Đại học Luật TP. Hồ Chí Minh

Faculty of Civil Law, Ho Chi Minh City University of Law

Email: nktung@hcmulaw.edu.vn

Tóm tắt

Trong bài viết này, tác giả phân tích, lý giải các khía cạnh pháp lý của quy định về hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên trên cơ sở quy định của Luật Hôn nhân và gia đình năm 2014. Cụ thể, tác giả tiếp cận dưới ba góc độ, gồm: (i) căn cứ hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên; (ii) thời hạn hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên; và (iii) hiệu lực của việc hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên. Từ đó, bài viết đưa ra khuyến nghị hoàn thiện quy định của pháp luật về hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên nhằm bảo vệ quyền lợi của con chưa thành niên.

Từ khóa: hạn chế quyền, con chưa thành niên, bảo vệ quyền lợi

Abstract

In this article, the author analyzes and explains the legal aspects of regulations on restricting the rights of parents towards minor children based on the provisions of the 2014 Law on Marriage and Family. Specifically, the author approaches from three aspects, including: (i) basis for restricting the rights of parents towards minor children; (ii) duration of restriction of rights of parents towards minor children; and (iii) the effect of restricting the rights of parents towards minor children. Then, the article provides recommendations to improve the legal provisions on restricting the rights of parents towards minor children to protect the rights of minor children.

Keywords: restriction of rights, minor children, protection of rights

Ngày nhận bài: 15/12/2023

Ngày duyệt đăng: 10/02/2024

Quan hệ cha, mẹ, con là quan hệ đặc biệt xuất phát từ sự kiện sinh đẻ, nuôi dưỡng và chịu sự chi phối bởi yếu tố tình cảm, đạo lý, pháp luật. Trong nhiều thế kỷ trước đây, con cái được coi như tài sản của cha mẹ.¹ Theo cổ luật Việt Nam, cha, mẹ có quyền cầm cố và bán con, từ con; con cháu sống dưới quyền cha mẹ và không có quyền có tài sản. Tài sản thuộc về gia trưởng.² Cha mẹ, ông bà ở Việt Nam chỉ có quyền mà không có nghĩa vụ đối với con, cháu, đặc biệt là nghĩa vụ nuôi dưỡng.³ Theo thời gian, quan niệm về mối quan hệ gia đình dần thay đổi, phù hợp với các công ước quốc tế và pháp luật về hôn nhân và gia đình.

Theo lẽ thường, cha, mẹ là chủ thể đầu tiên đảm bảo sự phát triển toàn diện về thể chất, tinh thần của con chưa thành niên. Để hiện thực hóa điều đó, pháp luật không chỉ quy định nghĩa vụ của cha, mẹ đối với con, mà còn

1 ME Rodgers, *Understanding Family Law*, Cavendish Publishing, 2004, tr. 151.

2 Phan Đăng Thanh, Trương Thị Hoà, *Pháp luật Hôn nhân và gia đình Việt Nam xưa và nay*, Nxb. Trẻ, Thành phố Hồ Chí Minh, 2000, tr. 104.

3 Nguyễn Ngọc Điện, *Giáo trình Luật Hôn nhân và gia đình: Các quan hệ nhân thân về gia đình (Tập 1)*, Nxb. Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh, Thành phố Hồ Chí Minh, 2022, tr. 161.

ghi nhận quyền của cha, mẹ đối với sự ra đời, phát triển của con. Cha, mẹ ngày nay được hưởng các quyền hiến định, luật định để nuôi dạy con theo cách mà họ thấy là phù hợp, trong khi Nhà nước chỉ can thiệp khi thực hiện chương trình giáo dục trẻ em hoặc bảo vệ trẻ em khỏi bị tổn hại nghiêm trọng.⁴ Cụ thể: “Luật pháp thường cho rằng cha, mẹ sẽ thúc đẩy lợi ích của con cái nhưng một số cha, mẹ lại không như vậy. Trong những trường hợp như thế, Nhà nước có quyền tách trẻ em ra khỏi cha, mẹ để bảo vệ chúng khỏi bị tổn hại”.⁵ Thực tế tại Việt Nam cũng như ở nhiều quốc gia trên thế giới, nhiều bậc làm cha, mẹ có hành vi sai trái, xâm hại đến con cái, gây ảnh hưởng đến sự phát triển toàn diện của trẻ. Trước thực tế này, nhằm bảo vệ quyền lợi người con, nhà làm luật đã dự liệu cơ chế hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên.

Quyền của cha, mẹ đối với con được ghi nhận rõ trong Luật Hôn nhân và gia đình (viết tắt là Luật HNGĐ) năm 2014. “Xét dưới góc độ pháp lý, quyền nuôi dưỡng, chăm sóc, giáo dục con chưa thành niên là quyền tuyệt đối của cha, mẹ”.⁶ Tùy vào điều kiện kinh tế, hoàn cảnh cũng như môi trường sống của gia đình, cha, mẹ sẽ lựa chọn thực hiện nghĩa vụ và quyền đối với con một cách phù hợp, thuận tiện. Do chịu sự chi phối bởi tình cảm và đạo lý nên phần lớn cha, mẹ ý thức được việc thực hiện nghĩa vụ và quyền của mình đối với con, luôn tạo mọi điều kiện thuận lợi cho con phát triển toàn diện về thể chất, nhân cách. Tuy nhiên, điều này không đúng trong mọi trường hợp trên thực tế.

Hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên là chế tài dân sự được quy định trong Luật HNGĐ từ năm 1986 (Điều 26), năm 2000 (Điều 42, 43) và hiện nay quy định từ Điều 85 đến Điều 87 Luật HNGĐ. Theo thời gian, các quy định của pháp luật về hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên ngày càng được củng cố, hoàn thiện theo hướng cụ thể, rõ ràng, phù hợp với sự phát triển của xã hội. Tuy vậy, cho đến nay, có rất ít phán quyết của Tòa án về việc hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên. Điều này không phải vì mọi bậc cha, mẹ đều thực hiện tốt nghĩa vụ của mình đối với con mà bởi quy định của pháp luật còn bất cập, việc thực thi các quy định trên còn gặp trở ngại xuất phát từ quan niệm truyền thống trong xã hội Việt Nam về quan hệ cha, mẹ, con. Để việc điều chỉnh của pháp luật về quan hệ cha, mẹ, con được thực thi có hiệu quả, việc hoàn thiện pháp luật và cơ chế thi hành cần phải đặt ra và có những giải pháp phù hợp.

4 Anne C. Dailey, Laura A. Rosenbury, “The New Parental Rights”, *Duke Law Journal*, 71(1), 2021, tr. 77

5 Jonathan Herring, *Family Law (7th edition)*, Pearson, 2015, tr. 593.

6 Trường Đại học Luật Hà Nội, *Giáo trình Luật Hôn nhân và gia đình Việt Nam*, Nguyễn Văn Cừ (chủ biên), Nxb. Tư pháp, Hà Nội, 2021, tr. 323.

1. Căn cứ hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên

Căn cứ hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên được ghi nhận tại khoản 1 Điều 85 Luật HNGĐ năm 2014. Tuy nhiên, cho đến nay vẫn chưa có văn bản hướng dẫn cách hiểu thống nhất đối với một số căn cứ được quy định trong điều luật này. Điều này làm cho Tòa án gặp khá nhiều khó khăn trong việc áp dụng pháp luật, đưa ra quyết định hạn chế quyền của cha, mẹ. Tác giả đồng ý với quan điểm “để áp dụng căn cứ hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con một cách hiệu quả, cần phải giải thích rõ một vài căn cứ còn chưa có cách hiểu thống nhất để áp dụng pháp luật một cách chuẩn xác”.⁷

Căn cứ thứ nhất là cha, mẹ bị kết án về một trong các tội xâm phạm tính mạng, sức khỏe, nhân phẩm, danh dự của con với lỗi cố ý hoặc có hành vi vi phạm nghiêm trọng nghĩa vụ trông nom, chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục con. Cha, mẹ bị kết án về các tội xâm phạm tính mạng, sức khỏe, nhân phẩm, danh dự của con với lỗi cố ý là hành vi có tính chất nghiêm trọng, nên việc hạn chế quyền trong trường hợp này là hợp lý. Riêng căn cứ cha, mẹ có hành vi vi phạm nghiêm trọng nghĩa vụ trông nom, chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục con cần phải được làm rõ và có hướng dẫn cụ thể.

Nghĩa vụ trông nom, chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục con trước hết là nghĩa vụ tự nhiên, sau đó là do luật định. Nghĩa vụ này được quy định tại Điều 69, 71 và 72 Luật HNGĐ năm 2014. Điều đáng lưu ý là khi áp dụng căn cứ này “người áp dụng pháp luật cần linh hoạt, căn cứ vào hành vi vi phạm và mức độ nguy hiểm của hành vi để xác định hành vi vi phạm đã đến mức nghiêm trọng hay chưa mà không thể có hướng dẫn chung cho các trường hợp”.⁸ Theo quan điểm của tác giả, nếu như cha, mẹ có hành vi vi phạm nghĩa vụ trông nom, chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục con thì thay vì hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con, nhà làm luật cần phải đề ra cơ chế buộc họ thực hiện nghĩa vụ đối với con. Cụ thể, nếu cha, mẹ sống chung với con nhưng vi phạm nghĩa vụ nuôi dưỡng con thì họ phải cấp dưỡng cho con.⁹ Vì vậy, để sát hợp với ý nghĩa của điều luật, căn cứ này nên sửa đổi theo hướng cha, mẹ lạm dụng việc trông nom, chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục con để thực hiện những hành vi gây ảnh hưởng nghiêm trọng đến quyền được bảo vệ về tính mạng, sức khỏe, danh dự, nhân phẩm của con thì có thể bị hạn chế quyền.

Hiện nay, theo khoản 3 Điều 82 của Luật HNGĐ năm 2014, cha, mẹ có thể bị hạn chế quyền thăm nom con khi không trực tiếp nuôi con nếu lạm dụng việc thăm nom để cản trở hoặc gây ảnh hưởng xấu đến việc trông

7 Trường Đại học Luật Hà Nội, *tlđđ*, tr. 324.

8 Ngô Thị Hương, “Hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên và thực tiễn áp dụng”, *Tạp chí Luật học*, số 6/2020, tr. 38.

9 Khoản 2 Điều 107 và Điều 110 Luật HNGĐ.

nom, chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục con của người trực tiếp nuôi con. Thực tiễn xét xử cũng đã ghi nhận trường hợp Tòa án quyết định việc hạn chế quyền thăm nom con của cha, mẹ không trực tiếp nuôi con.¹⁰ Do vậy, theo tác giả, việc hạn chế quyền thăm nom con nên được lồng ghép vào quy định tại điểm a khoản 1 Điều 85 Luật HNGĐ năm 2014 nhằm đảm bảo tính đồng bộ, nhất quán trong quy định của pháp luật về hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên.

Căn cứ thứ hai là cha, mẹ có hành vi phá tán tài sản của con. Theo luật định, con có quyền có tài sản riêng. Đối với tài sản riêng của con dưới 15 tuổi, con mất năng lực hành vi dân sự do cha, mẹ quản lý hoặc cha, mẹ có thể ủy quyền cho người khác quản lý, trừ trường hợp được ghi nhận tại khoản 3 Điều 76 của Luật HNGĐ năm 2014.¹¹ Trường hợp cha, mẹ quản lý tài sản của con dưới 15 tuổi thì có quyền định đoạt tài sản đó vì lợi ích của con, nếu con từ đủ 09 tuổi thì phải xem xét nguyện vọng của con.¹² Tuy nhiên, quy định này cần có hướng dẫn cụ thể về nội hàm phá tán tài sản của con và mức độ vi phạm để Tòa án làm căn cứ ra quyết định hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên. Tiêu chí xác định nên dựa vào mức độ, hậu quả, mục đích của việc phá tán tài sản và trách nhiệm của cha, mẹ.

Căn cứ thứ ba là cha, mẹ có lối sống đồi trụy. Đây là căn cứ phải được làm rõ và cần có hướng dẫn kịp thời từ cơ quan nhà nước có thẩm quyền. Trước đây, khoản 4 Điều 3 Nghị định số 178/2004/NĐ-CP ngày 15/10/2004 của Chính phủ quy định chi tiết thi hành một số điều của Pháp lệnh Phòng, chống mại dâm giải thích: “Đồi trụy là sự thể hiện bằng hành động, bằng hình ảnh, bằng âm thanh lối sống ăn chơi, tiêu khiển thấp hèn, xấu xa, hư hỏng đến mức tồi tệ về đạo đức, trái với thuần phong, mỹ tục của dân tộc”. Nội dung hướng dẫn này vẫn chưa cụ thể, toàn diện. Với quy định này, cơ quan áp dụng pháp luật phải lý giải thế nào là lối sống ăn chơi, tiêu khiển thấp hèn xấu xa, xác định mức độ “tồi tệ về mặt đạo đức”.

Có quan điểm cho rằng “lối sống đồi trụy của cha, mẹ có thể là lối sống buông thả, thiếu lành mạnh; nghiện chất kích thích, ham mê cờ bạc, rượu chè, tàng trữ, mua bán văn hóa phẩm bạo lực, đồi trụy...”.¹³ Một nghiên cứu chỉ ra rằng nghèo đói, bạo lực, lạm dụng rượu và chất gây nghiện cũng như các tình huống khủng hoảng tái diễn trong gia đình có thể khiến cho phúc lợi của trẻ gặp nguy hiểm. Trong hoàn cảnh đó, Nhà nước và cộng đồng có trách nhiệm vào cuộc để giải quyết những vấn đề

10 Bản án số 06/2018/HNGĐ-ST ngày 08/02/2018 của Tòa án nhân dân huyện Châu Thành, tỉnh Đồng Tháp về việc “yêu cầu hạn chế quyền thăm nom con”.

11 Khoản 1, 2 Điều 76 Luật HNGĐ.

12 Khoản 1 Điều 77 Luật HNGĐ.

13 Dương Tấn Thanh, Phạm Văn Bé Hai, “Bất cập về hạn chế quyền của cha mẹ đối với con chưa thành niên”, *Tạp chí Tòa án Nhân dân*, <https://tapchitoaan.vn/bat-cap-ve-han-che-quyen-cua-cha-me-doi-voi-con-chua-thanh-nien>, truy cập ngày 24/11/2023.

này trong gia đình và đảm bảo rằng sức khỏe của trẻ có thể được bảo vệ tốt hơn.¹⁴ Dưới góc độ so sánh, việc cha, mẹ nghiện rượu hoặc nghiện ma túy mãn tính theo pháp luật Liên bang Nga được xếp vào nhóm căn cứ tước quyền của cha, mẹ đối với con – chế tài dân sự nghiêm khắc hơn việc hạn chế quyền của cha, mẹ.¹⁵ Theo tác giả, việc hướng dẫn về việc cha, mẹ có lối sống đồi trụy phải cụ thể hơn và bao gồm những hành vi sử dụng chất kích thích, lạm dụng rượu hoặc các hành vi khác của cha, mẹ có khả năng gây ảnh hưởng đến sự phát triển bình thường của con chưa thành niên.

Căn cứ thứ tư là cha, mẹ xúi giục, ép buộc con làm những việc trái pháp luật, trái đạo đức xã hội. Theo khoản 4 Điều 69, điểm d khoản 1 Điều 85 Luật HNGĐ năm 2014, “cha, mẹ không được xúi giục, ép buộc con làm việc trái pháp luật, trái đạo đức xã hội”. Vấn đề cốt lõi là xác định nội hàm, biểu hiện của việc “xúi giục, ép buộc”. Căn cứ này gặp trở ngại trong quá trình áp dụng pháp luật do khó khăn trong việc chứng minh hành vi của cha, mẹ có tính chất xúi giục, ép buộc con làm việc trái pháp luật, trái đạo đức xã hội.

2. Thời hạn hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên

Quan hệ cha, mẹ, con có đặc thù là mối quan hệ gắn bó, tồn tại lâu dài, bền vững theo thời gian. Việc pháp luật quy định cha, mẹ có các quyền đối với con chưa thành niên nhằm tạo điều kiện để cha, mẹ thực hiện các nghĩa vụ đối với con, quản lý, kiểm soát con nhằm bảo đảm trật tự gia đình, xây dựng xã hội tiến bộ và phát triển bền vững. Hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên là quy định nhằm bảo vệ quyền lợi của con trước những nguy cơ có thể đe dọa đến sự phát triển về nhiều mặt từ chính cha, mẹ của mình. Việc hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên có tính chất tạm thời. Thời gian hạn chế quyền là khoảng thời gian để cha, mẹ nhìn nhận lại trách nhiệm của bản thân, điều chỉnh hành vi phù hợp với đạo lý, tuân thủ các quy định về quyền và nghĩa vụ của cha, mẹ. Do đó, việc quy định thời hạn hạn chế quyền hợp lý có ý nghĩa quan trọng đối với cha, mẹ, con.

Thời hạn hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên được quy định tại khoản 2 Điều 85 Luật HNGĐ năm 2014. Theo đó, thời hạn hạn chế quyền từ một năm đến năm năm. Tuy nhiên, quy định này chưa được cụ thể hóa trong các văn bản hướng dẫn thi hành. Có quan điểm cho rằng nên “theo hướng phân biệt trường hợp có một hành vi có thể là từ một đến ba năm nhưng với trường hợp có hai hành vi trở lên thì có thể tối đa là năm năm”.¹⁶ Theo tác giả, quan điểm trên là chưa toàn diện và rất khó xác định thời hạn cần hạn chế nếu chỉ căn cứ vào số lượng hành vi. Tác giả

14 “Protection of Children in Singapore: An Overview”, https://www.childrensociety.org.sg/resources/ck/files/child_protection.pdf, truy cập ngày 28/11/2023.

15 Điều 69 Luật Gia đình Liên bang Nga năm 1995 (sửa đổi, bổ sung năm 2023).

16 Dương Tấn Thanh, Phạm Văn Bé Hai, *tlđđ*.

cho rằng, thời hạn hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên nên được quy định theo hướng sau: “Tùy vào tính chất, mức độ tác động của hành vi đến quyền lợi của con chưa thành niên, Tòa án quyết định thời hạn hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên trong thời hạn từ một năm đến năm năm”.

Bên cạnh đó, việc rút ngắn thời hạn hạn chế theo quy định tại khoản 2 Điều 85 Luật HNGĐ năm 2014 cần được hướng dẫn cụ thể. Thời hạn này nên căn cứ vào khả năng phục hồi tổn thương của con từ hành vi của cha, mẹ và phải dựa trên ý chí của con. Theo tác giả, căn cứ rút ngắn thời hạn hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên nên theo hướng: “Tòa án có thể xem xét rút ngắn thời hạn này nếu cha, mẹ đã thực hiện một phần hai thời hạn theo quyết định của Tòa án và trong thời hạn này, cha, mẹ không thực hiện một trong các hành vi được ghi nhận tại khoản 1 Điều này. Quyết định của Tòa án phải phù hợp với lợi ích của con và phải hỏi ý kiến của con từ đủ bảy tuổi trở lên”.¹⁷ Hướng quy định như vậy sẽ phù hợp với tinh thần của pháp luật hôn nhân và gia đình là quyền của con chưa thành niên được ưu tiên bảo vệ hàng đầu. Điều này phù hợp với quy định của Công ước quốc tế về Quyền trẻ em năm 1989, theo đó “trẻ em có quyền tự do bày tỏ ý kiến”. Vì vậy, việc hỏi ý kiến của trẻ em trong trường hợp rút ngắn thời hạn hạn chế quyền của cha, mẹ đối với chúng là một hình thức thực thi quyền tự do bày tỏ ý kiến của trẻ em, cũng là cách để bảo đảm việc hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên được thực hiện dựa trên lợi ích của con. Ngày nay, nguyên tắc vì lợi ích tốt nhất của trẻ em được cộng đồng quốc tế chấp nhận rộng rãi và được coi là tiêu chí, cơ sở cao nhất trong các vấn đề liên quan đến quyền được chăm sóc, nuôi dưỡng của trẻ em.¹⁸ Ở Liên bang Nga, nếu căn cứ khiến cha, mẹ (hoặc một trong hai người) bị hạn chế quyền cha, mẹ không còn tồn tại thì theo yêu cầu của cha, mẹ (hoặc một trong hai người), Tòa án có thể ra quyết định dỡ bỏ những hạn chế. Tòa án, căn cứ vào ý kiến của con, có quyền bác yêu cầu khởi kiện nếu việc trả lại con cho cha, mẹ (hoặc một trong hai người) trái với lợi ích của con.¹⁹

17 Dự thảo “Nghị quyết hướng dẫn một số quy định của pháp luật trong giải quyết vụ việc về hôn nhân và gia đình” (Dự thảo 4.1) của Hội đồng thẩm phán Tòa án nhân dân tối cao năm 2023 có đưa ra quy định hướng dẫn đối với việc rút ngắn thời hạn hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên. Cụ thể, khoản 7 Điều 7 Dự thảo 4.1 nêu rõ: “Tòa án ra quyết định hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên trong thời hạn từ 01 năm đến 05 năm. Tòa án có thể xem xét việc rút ngắn thời hạn này trong trường hợp cha, mẹ đã thực hiện được một phần hai thời hạn theo quyết định của Tòa án và trong thời hạn này, cha, mẹ không thực hiện một trong các hành vi quy định tại các khoản từ khoản 1 đến khoản 5 Điều này”. Theo tác giả, quy định về căn cứ rút ngắn thời hạn hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên trong Dự thảo là phù hợp, cụ thể và cần được tiếp thu.

18 Xiaoqin Zou, “The Improvement of Chinese Parental Supervision System Under Traditional Culture”, *Advances in Economics, Business and Management Research*, Vol. 153, 2020, tr. 68

19 Khoản 1, 2 Điều 76 Luật Gia đình Liên bang Nga năm 1995 (sửa đổi, bổ sung năm 2023).

3. Hiệu lực của việc hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên

Yêu cầu hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên là một trong những yêu cầu về hôn nhân và gia đình thuộc thẩm quyền giải quyết của Tòa án.²⁰ Cần lưu ý rằng, theo cơ chế pháp lý được dự liệu trong Luật HNGĐ năm 2014 về hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên thì bản thân Tòa án cũng có quyền tự mình ra quyết định. Tuy nhiên, thực tế cho thấy “chỉ khi giải quyết vụ án hình sự thì Tòa án mới ra quyết định tuyên bố hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên chứ chưa thấy có trường hợp nào Tòa án ra quyết định tuyên bố nếu vụ việc không liên quan đến vụ án hình sự”.²¹

Theo quy định tại khoản 2 Điều 85 Luật HNGĐ năm 2014, Tòa án có thể tự mình hoặc theo yêu cầu của cá nhân, cơ quan, tổ chức quy định tại Điều 86 ra quyết định không cho cha, mẹ trông nom, chăm sóc, giáo dục con, quản lý tài sản riêng của con hoặc đại diện theo pháp luật của con trong thời hạn từ một năm đến năm năm. Theo Điều 55 Luật Phòng, chống bạo lực gia đình năm 2022, sửa đổi, bổ sung Điều 135 của Bộ luật Tố tụng dân sự năm 2015, Tòa án tự mình ra quyết định áp dụng biện pháp khẩn cấp tạm thời quy định tại các khoản 1, 2, 3, 4, 5 và 14 Điều 114 của Bộ luật Tố tụng dân sự năm 2015. Theo quy định tại khoản 1 Điều 87 Luật HNGĐ, khi cha hoặc mẹ bị hạn chế quyền đối với con chưa thành niên, người còn lại thực hiện quyền trông nom, chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục con, quản lý tài sản riêng của con và đại diện theo pháp luật cho con. Theo tác giả, quy định này cần được cân nhắc và hướng dẫn theo hướng cha, mẹ chỉ bị hạn chế mọi quyền đối với con chưa thành niên khi cha mẹ có hành vi ảnh hưởng toàn diện đối với quyền của con. Nếu cha mẹ có hành vi xâm phạm đến quyền của con nhưng mức độ vi phạm chưa xâm phạm toàn bộ quyền của con thì chỉ hạn chế những quyền tương ứng. Chẳng hạn, nếu cha, mẹ phát tán tài sản của con thì chỉ nên hạn chế quyền của cha, mẹ đối với việc quản lý tài sản riêng của con và đại diện theo pháp luật cho con. Điều này đồng nghĩa cha, mẹ vẫn còn quyền trông nom, chăm sóc, nuôi dưỡng, giáo dục con. Hướng dẫn theo hướng này góp phần bảo đảm quyền của con chưa thành niên được thực hiện một cách hiệu quả nhất.

Có thực tế là “khi cha, mẹ bị hạn chế một số quyền đối với con nhưng họ vẫn sống cùng với con thì rất khó hạn chế việc thực hiện quyền trông nom, chăm sóc và giáo dục con trong thực tế, cũng như không thể ngăn chặn được ảnh hưởng xấu của lối sống đồi trụy của cha, mẹ đối với con”.²²

20 Khoản 4 Điều 29 Bộ luật Tố tụng dân sự năm 2015.

21 Cao Vũ Minh, Nguyễn Nhật Khanh, “Những quy định pháp luật về hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên và các kiến nghị hoàn thiện”, *Tạp chí Nghiên cứu lập pháp*, số 12(340)/2017, tr. 44.

22 Ngô Thị Hương, *tlđđ*, tr. 38.

Điều này dẫn đến việc Tòa án ra quyết định hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên không còn nhiều ý nghĩa trên thực tế. Ở Liên bang Nga, cha, mẹ bị Tòa án ra quyết định hạn chế quyền làm cha, mẹ chỉ được phép tiếp xúc với đứa trẻ nếu việc này không gây ảnh hưởng có hại cho đứa trẻ. Việc liên lạc giữa cha, mẹ và đứa trẻ chỉ được phép với sự đồng ý của cơ quan giám hộ hoặc với sự đồng ý của người cha (mẹ) còn lại chưa bị tước hoặc hạn chế quyền, người giám hộ của đứa trẻ (người được ủy thác), cha, mẹ nuôi của đứa trẻ hoặc cơ quan quản lý cơ sở nơi đứa trẻ đang ở. Theo quy định này, sau khi bị hạn chế quyền, cha (mẹ) bị hạn chế quyền chỉ được tiếp xúc với trẻ nếu thỏa mãn các điều kiện luật định.²³

Hiện nay, khoản 3 Điều 87 Luật HNGĐ năm 2014 ghi nhận “cha, mẹ đã bị Tòa án hạn chế quyền đối với con chưa thành niên vẫn phải thực hiện nghĩa vụ cấp dưỡng cho con”. Quy định này tương đồng với pháp luật Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa. Theo đó “cha, mẹ hoặc người giám hộ khác bị thu hồi tư cách giám hộ²⁴ vẫn tiếp tục chịu chi phí cấp dưỡng nuôi con theo quy định của pháp luật”.²⁵ Luật HNGĐ Việt Nam hiện hành quy định người bị hạn chế quyền phải thực hiện nghĩa vụ cấp dưỡng cho con chứ không phải nghĩa vụ nuôi dưỡng con. Từ đó, có thể suy luận rằng “hẳn trong giả thiết của điều luật, người bị hạn chế quyền cha, mẹ không được phép tiếp cận con”.²⁶ Để quyền lợi của con được bảo vệ một cách tốt nhất, theo tác giả, cần đặt ra cơ chế giám sát việc thực hiện nghĩa vụ, quyền đối với con sau khi một bên cha, mẹ bị hạn chế quyền. Bởi trong trường hợp chỉ có cha hoặc mẹ bị hạn chế quyền đối với con chưa thành niên thì người còn lại thực hiện nghĩa vụ và quyền này mà không chịu sự giám sát nào, đây là sơ hở của luật cần được khắc phục.²⁷

Kết luận

Về bản chất, “quyền của cha mẹ được thừa nhận và tổ chức thực hiện nhằm mục đích cao nhất là tạo điều kiện thuận lợi cho sự phát triển tích cực và toàn diện của con”.²⁸ Chỉ bằng cách trao cho cha mẹ các quyền đối với con cái, cha mẹ mới có thể thực hiện nghĩa vụ của mình.²⁹ Nhiều học giả thừa nhận rằng cha mẹ không phải lúc nào cũng biết lợi ích của con là gì hoặc

23 Điều 75 Luật Gia đình Liên bang Nga năm 1995 (sửa đổi, bổ sung năm 2023).

24 Trong trường hợp cha, mẹ hoặc người giám hộ khác của người chưa thành niên không thực hiện nghĩa vụ giám hộ hợp pháp hoặc xâm phạm nghiêm trọng quyền và lợi ích hợp pháp của người chưa thành niên thì Tòa án nhân dân có thể ra lệnh bảo vệ an toàn cá nhân hoặc thu hồi tư cách giám hộ theo đơn của cá nhân, đơn vị có liên quan (Điều 108 Luật Bảo vệ người chưa thành niên của Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa năm 2020).

25 Điều 108 Luật Bảo vệ người chưa thành niên của Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa năm 2020.

26 Nguyễn Ngọc Điện, *tldđ*, tr. 174.

27 Nguyễn Ngọc Điện, *tldđ*, tr. 174.

28 Nguyễn Ngọc Điện, *tldđ*, tr. 160.

29 Emily Buss, “The Parental Rights of Minors”, *Buffalo Law Review*, số 48(3), 2000, tr. 805.

hành động để nâng cao lợi ích đó, nhưng cha mẹ vẫn là chủ thể có hoàn cảnh tốt hơn bất kỳ ai để đưa ra những lựa chọn liên quan đến lợi ích của con.³⁰ Song, nhìn từ thực tế, nếu cha, mẹ có những hành vi vi phạm nghiêm trọng quyền của con thì Nhà nước cần can thiệp để hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con. Do đó, hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên là cơ chế pháp lý không thể thiếu trong pháp luật điều chỉnh quan hệ cha, mẹ, con. Tuy nhiên, qua việc nghiên cứu quy định của pháp luật hiện hành cũng như so sánh với pháp luật nước ngoài, tác giả cho rằng quy định về hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên trong Luật HNGĐ năm 2014 cần được hoàn thiện theo hướng cụ thể, rõ ràng hơn. Điều này tạo cơ sở cho cơ quan tài phán giải quyết yêu cầu hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên, đặc biệt trong vấn đề nhận diện căn cứ hạn chế quyền, thời hạn và căn cứ rút ngắn thời hạn hạn chế quyền. Bên cạnh đó, việc minh định cơ chế giám sát đối với việc thực hiện nghĩa vụ, quyền của cha, mẹ đối với con sau khi một bên cha, mẹ bị hạn chế quyền đối với con chưa thành niên theo phán quyết của Tòa án cần được đặt ra và hoàn thiện. ●

Tài liệu tham khảo

- [1] Emily Buss, “The Parental Rights of Minors”, *Buffalo Law Review*, 48(3), 2000
- [2] Anne C. Dailey, Laura A. Rosenbury, “The New Parental Rights”, *Duke Law Journal*, 71(1), 2021
- [3] Nguyễn Ngọc Điện, *Giáo trình Luật Hôn nhân và gia đình: Các quan hệ nhân thân về gia đình (Tập 1)*, Nxb. Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh, TP. Hồ Chí Minh, 2022 [trans: trans: Nguyen Ngoc Dien, *Textbook on Marriage and Family Law (Volume 1: Personal Relations in Family)*, National University Publisher, Ho Chi Minh City, 2022]
- [4] Jonathan Herring, *Family Law (7th edition)*, Pearson, 2015
- [5] Ngô Thị Hoàng, “Hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên và thực tiễn áp dụng”, *Tạp chí Luật học*, số 6, 2020 [trans: trans: Ngo Thi Huong, “Restriction of parental rights to minors and practical application”, *Jurisprudence Journal*, No. 6, 2020]
- [6] Cao Vu Minh, Nguyễn Nhật Khanh, “Những quy định pháp luật về hạn chế quyền của cha, mẹ đối với con chưa thành niên và các kiến nghị hoàn thiện”, *Tạp chí Nghiên cứu lập pháp*, số 12(340), 2017 [trans: trans: Cao Vu Minh, Nguyen Nhat Khanh, “Legal Provisions on Limitation of Rights of Parents to their Minor Children and Recommendations for Improvements”, *Legislative Research Journal*, No. 12(340), 2017]
- [7] ME Rodgers, *Understanding Family Law*, Cavendish Publishing, 2004
- [8] Dương Tấn Thanh, Phạm Văn Bé Hai, “Bất cập về hạn chế quyền của cha mẹ đối với con chưa thành niên”, *Tạp chí Tòa án Nhân dân* [trans: trans: Duong Tan Thanh, Phan Van Be Hai, “Inadequacies in Limiting of Rights of Parents to their Minor Children”, *Journal of the People's Court*], <https://tapchitoaan.vn/bat-cap-ve-han-che-quyen-cua-cha-me-doi-voi-con-chua-thanh-nien>, accessed on 24/11/2023
- [9] Phan Đăng Thanh, Trương Thị Hoà, *Pháp luật Hôn nhân và gia đình Việt Nam xưa và nay*, Nxb. Trẻ, Thành phố Hồ Chí Minh, 2000 [trans: Phan Dang Thanh, Trương Thị Hoa, *Vietnamese Marriage and Family Law past and present*, Publishing House. Tre, 2000]
- [10] Trường Đại học Luật Hà Nội, *Giáo trình Luật Hôn nhân và gia đình Việt Nam*, Nxb. Tư pháp, Hà Nội, 2021 [trans: Hanoi Law University, *Textbook of Vietnamese Marriage and Family Law*, Justice Publishing House, 2021]
- [11] Xiaoqin Zou, “The Improvement of Chinese Parental Supervision System Under Traditional Culture”, *Advances in Economics, Business and Management Research*, Vol. 153, 2020

30 Anne C. Dailey, Laura A. Rosenbury, *tdld*, tr. 97.